

УДК 504.064:368.025.6(477+4-672ЄС)
DOI [https://doi.org/10.15589/znp2026.1\(503\).2.27](https://doi.org/10.15589/znp2026.1(503).2.27)

ENVIRONMENTAL INSURANCE FOR TECHNOLOGICAL POLLUTION RISK MANAGEMENT: UKRAINIAN AND EU EXPERIENCE

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ЄС

Nataliia I. Magas
nataly.magas@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2579-1465
Oleksandr V. Yutish
yutishalexandr@gmail.com
ORCID: 0009-0007-3687-9693

Н. І. Магась,
канд. техн. наук, доцент
О. В. Ютиш,
аспірант

Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв

Abstract. The lack of a comprehensive environmental insurance system in Ukraine limits the effectiveness of technological risk management of environmental pollution and does not meet the requirements of Directive 2004/35/EC. *The purpose* of this article is to analyze the current regulatory and legal framework in the field of environmental insurance in Ukraine, to compare it with the European practice of implementing Directive 2004/35/EC, and to substantiate a model for the phased introduction of environmental insurance into the system of technological risk management of environmental pollution. *Method.* Regulatory and comparative analysis, quantitative comparison of insurance limits, as well as a systemic and risk-oriented approach were applied. *Results.* The existing mechanisms of financial provision for environmental liability are analyzed; their obsolescence and non-compliance with modern standards are identified, along with the absence of clear criteria for environmental risks and insufficient integration of insurance instruments within the system of environmental control and permitting procedures. A comparative analysis of Ukrainian and European practices is carried out, in particular the approaches established by EU Directive 2004/35/EC regarding the application of financial guarantees for environmental liability and the implementation of the “polluter pays” principle; a quantitative comparison of insurance limits revealed their critical disparity with the actual costs of environmental remediation. The feasibility of a phased introduction of environmental insurance based on a four-stage model aimed at preventive risk management and stimulation of technological modernization is substantiated. The prospects for the establishment of a specialized environmental insurance pool are identified, as well as the limitations of budget subsidization as an independent instrument of long-term risk management. The specifics of insuring the risks of soil and water resource contamination are determined, including the latent nature of damage, the high cost of remediation, and the complexity of establishing causal relationships. *Scientific novelty.* A four-stage model for integrating environmental insurance into the system of technological risk management of environmental pollution is substantiated, taking into account the European experience of implementing Directive 2004/35/EC and national constraints. *Practical importance.* The results may be used to improve the regulatory framework, develop financial guarantee mechanisms, and formulate environmental safety programs at the national level.

Key words: Directive 2004/35/EC; polluter pays principle; environmental liability guarantees; environmental insurance pool; mandatory ecological insurance; environmental risks; soil and water contamination.

Анотація. Відсутність цілісної системи екологічного страхування в Україні обмежує ефективність управління технологічними ризиками забруднення довкілля та не відповідає вимогам Директиви 2004/35/ЄС. *Метою статті* є аналіз чинної нормативно-правової бази у сфері екологічного страхування в Україні, порівняння з європейською практикою імплементації Директиви 2004/35/ЄС та обґрунтування моделі поетапного впровадження екологічного страхування в систему управління технологічними ризиками забруднення довкілля. *Методика.* Застосовано нормативно-правовий та порівняльний аналіз, кількісне зіставлення страхових лімітів, системний та ризик-орієнтований підхід. *Результати.* Проаналізовано наявні механізми фінансового забезпечення екологічної відповідальності, визначено їх застарілість та невідповідність сучасним нормам, відсутність чітких критеріїв екологічних ризиків і недостатню інтеграцію страхових інструментів у систему екологічно-

го контролю та дозвільних процедур. Проведено порівняльний аналіз української та європейської практики, зокрема підходів, закріплених Директивою ЄС 2004/35/ЄС, щодо застосування фінансових гарантій екологічної відповідальності та реалізації принципу «забруднювач платить»; кількісне порівняння страхових лімітів засвідчило їх критичну невідповідність реальним витратам на відновлення довкілля. Обґрунтовано доцільність поетапного впровадження екологічного страхування за чотириетапною моделлю, орієнтованою на превентивне управління ризиками та стимулювання технологічної модернізації. Визначено перспективність створення спеціалізованого екологічного страхового пулу, а також обмеженість бюджетного субсидування як самостійного інструменту довгострокового управління ризиками. Окремо визначено специфіку страхування ризиків забруднення ґрунтових і водних ресурсів, зокрема латентний прояв забруднення, високу вартість рекультивациі та складність встановлення причинно-наслідкових зв'язків. *Наукова новизна.* Обґрунтовано чотириетапну модель інтеграції екологічного страхування в систему управління технологічними ризиками забруднення довкілля з урахуванням європейського досвіду імплементації Директиви 2004/35/ЄС та національних обмежень. *Практична значимість.* Результати можуть бути використані для вдосконалення нормативної бази, розроблення механізмів фінансових гарантій та формування програм екологічної безпеки на національному рівні. **Ключові слова:** Директива 2004/35/ЄС; принцип «забруднювач платить»; фінансові гарантії екологічної відповідальності; екологічний страховий пул; обов'язкове екологічне страхування; екологічні ризики; забруднення ґрунтів та водних ресурсів.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Ефективність управління технологічними ризиками забруднення довкілля визначається не лише якістю превентивних заходів, а й наявністю фінансових інструментів, здатних забезпечити відшкодування екологічної шкоди у разі її настання. У країнах Європейського Союзу таким інструментом є екологічне страхування, інтегроване у систему дозвільного регулювання та засноване на принципі «забруднювач платить». В Україні, попри масштаби екологічних загроз, відповідні механізми залишаються фрагментарними та неадекватними реальним ризикам.

За даними Державної екологічної інспекції України, лише внаслідок збройної агресії Російської Федерації загальна сума екологічних збитків станом на кінець 2024 року становила 2,78 трлн грн, а вже на грудень 2025 року – перевищила 6 трлн грн, що є найбільшими екологічними втратами, зафіксованими в Європі за сучасної історії [1]. У структурі цих збитків шкода ґрунтам становить 1,29 трлн грн, шкода водним ресурсам – 117,8 млрд грн, а руйнування територій природно-заповідного фонду – 3,63 трлн грн [1]. Зокрема, забруднення ґрунтів важкими металами та продуктами горіння у зонах ракетних ударів перевищує допустимі норми у 17 разів, а підриг Каховської ГЕС у червні 2023 року спричинив масштабний еколого-гідрологічний колапс на півдні країни, призвівши до затоплення близько 600 км² території та втрати 35–40% річних запасів питної води [2, 3].

Водночас проблема забруднення ґрунтів та водних ресурсів не обмежується наслідками воєнних дій: промислові підприємства щорічно скидають у поверхневі водні об'єкти близько 1 млрд м³ забруднених стічних вод, що містять важкі метали, нафтопродукти та токсичні хімічні сполуки, а понад 25% ґрунтів України зазнають деградації через надмірну розораність та хімічне забруднення [4]. За таких умов фінансова спроможність відшкодування екологічної

шкоди стає критичною складовою системи управління ризиками – нарівні з інженерно-технологічними заходами захисту довкілля.

В Україні система управління екологічними ризиками історично зосереджувалася переважно на адміністративному контролі, дозвільних процедурах та застосуванні санкцій за порушення природоохоронного законодавства. Проте нормативно-правова основа цієї системи фактично застаріла: базові підзаконні акти у сфері екологічного страхування не оновлювалися понад два десятиліття, тоді як масштаби та характер екологічних загроз суттєво змінилися [5]. Попри ратифікацію Угоди про асоціацію з ЄС, відповідно до якої Україна зобов'язалася наближувати законодавство до права ЄС у сфері охорони довкілля [6], ключові положення Директиви 2004/35/ЄС щодо принципу «забруднювач платить» та використання страхування й інших форм фінансової гарантії для покриття екологічних зобов'язань операторів досі не імplementовано [7].

Саме тому ухвалення Закону України «Про страхування» (прийнятий 18.11.2021, № 1909-ІХ; редакція від 01.01.2025) суттєво змінило та розширило перелік сфер, у яких передбачається обов'язкове страхування відповідальності, у тому числі пов'язаної зі шкодою, завданою довкіллю [8]. Однак практична реалізація цих норм значною мірою залежить від додаткового підзаконного регулювання – рішень Кабінету Міністрів України та регуляторних актів центральних органів виконавчої влади, оскільки сам закон не встановлює вимог до договору, страхової суми, тарифу та відповідальності за неукладання договору, що істотно знижує ефективність страхового механізму.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність комплексного аналізу чинного нормативного забезпечення екологічного страхування, його порівняння з європейською практикою імплементації Директиви 2004/35/ЄС та обґрунтування моделі поетапного

впровадження екологічного страхування з урахуванням національних особливостей, зумовлених, зокрема, безпрецедентним масштабом екологічних збитків воєнного часу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз охоплює нормативні акти України та ЄС, міжнародні договори, а також наукові публікації вітчизняних дослідників.

У частині аналізу нормативної бази розглянуто Закон України «Про страхування» [8], який суттєво змінив підходи до регулювання страхового ринку, ліцензування страховиків та формування обов'язкових видів страхування, а також базові норми екологічного законодавства, що закріплюють принципи екологічної відповідальності та відшкодування шкоди довкіллю [9]. Окрему увагу приділено європейським підходам до екологічної відповідальності – Директиві ЄС 2004/35/ЄС, що формує європейську модель управління ризиками забруднення та відновлення природних ресурсів [7], а також положенням Орхуської конвенції, яка визначає принципи доступу до екологічної інформації та участі громадськості у прийнятті екологічних рішень [10].

Також розглянуто механізми державної підтримки агрострахування як потенційну модель бюджетного стимулювання екологічного страхування [11, 12]. Зазначені нормативні акти є показовим прикладом практичної реалізації партнерства між державою та страховим ринком у частині компенсації страхових платежів.

Серед вітчизняних наукових праць проаналізовано дослідження, присвячені сутності та ринку екологічного страхування. У праці О. М. Ромашко та Н. О. Крихівської розглянуто теоретичні засади екологічного страхування та обґрунтовано його роль у системі управління екологічними ризиками [13]. І. А. Дубовіч та Х. Р. Василюшин розкрили понятійний апарат екологічного страхування, подали його класифікацію за об'єктами страхування та показали низький рівень розвитку відповідного ринку в Україні [14]. В. Д. Базилевич систематизував базові принципи страхування та визначив його роль в економіці України [15]. М. І. Бублик дослідила питання оцінки техногенних ризиків, формування актуарних розрахунків та тарифної політики для відшкодування збитків від промислових аварій [16]. І. Д. Самошкіна та В. М. Ждек обґрунтували роль екологічного страхування як інструменту компенсації екологічних збитків та стимулювання технологічної модернізації в умовах економічної нестабільності [17]. Т. П. Галушкіна, О. О. Афанасьєва та Д. В. Скиба акцентували увагу на необхідності виокремлення екологічного страхування як самостійного інституту та гармонізації національного законодавства з європейськими підходами, зокрема пропонуючи виділення страхування

техногенних збитків як окремого сегмента [18]. Утім, більшість цих робіт має переважно економічний або правовий фокус і меншою мірою інтегрує технологічні аспекти управління ризиками.

Водночас аналіз опрацьованих джерел виявив суттєву прогалину у вітчизняних дослідженнях: екологічне страхування переважно розглядається окремо від системи управління технологічними ризиками забруднення, а нормативні зміни останніх років ще не осмислені з позицій екологічної безпеки та технологічної модернізації. Варто зазначити, що законопроект про екологічне страхування № 6018 від 09.09.2021 так і не був ухвалений і в липні 2025 року знятий з розгляду, що зберігає правову невизначеність у сфері екологічного страхування [19]. Також недостатньо досліджено механізми інтеграції страхових інструментів у систему екологічного контролю, дозвільних процедур та управління ризиками водних і ґрунтових ресурсів. Зокрема, поза увагою дослідників залишається проблема вторинного забруднення ґрунтів через використання забрудненої води для зрошення сільськогосподарських угідь – ланцюг ризиків «забруднення водного об'єкта → зрошення → деградація ґрунту → загрози продовольчій безпеці», який потребує спеціалізованих страхових механізмів, але досі не має відповідного наукового обґрунтування.

Саме це зумовлює актуальність порівняльного аналізу нормативного забезпечення екологічного страхування в Україні та ЄС й обґрунтування моделі його поетапного впровадження як складової системи управління технологічними ризиками забруднення.

ВІДОКРЕМЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Проведений аналіз наукових джерел і чинної нормативно-правової бази свідчить, що в Україні досі не сформовано повноцінних правових та фінансових передумов для функціонування екологічного страхування як інструменту управління технологічними ризиками забруднення. Ключовою невирішеною проблемою залишається неприйняття спеціального закону про екологічне страхування, який міг би закріпити цілісну модель фінансової відповідальності за шкоду довкіллю та забезпечити практичну реалізацію принципу «забруднювач платить» [19].

Без такого закону екологічне страхування не може виконувати ні компенсаційну, ні превентивну функцію, оскільки відсутні базові нормативні умови його функціонування. Зокрема, спеціальний закон міг би визначити коло екологічно небезпечних видів діяльності, мінімальні вимоги до фінансового забезпечення відповідальності та підходи до встановлення страхових лімітів залежно від рівня технологічного ризику та характеру потенційної шкоди довкіллю.

Прийняття спеціального закону логічно доповнило б чинний Закон України «Про страхування», який, попри суттєве розширення переліку сфер

обов'язкового страхування відповідальності, не визначає ані мінімальних страхових сум для екологічних ризиків, ані дієвих санкцій за ухилення від страхування. Його норми потребують подальшого розвитку через підзаконні акти, що на практиці призводить до значних розривів між задекларованими вимогами та реальними механізмами відшкодування екологічної шкоди.

Особливо показовою у цьому контексті є сфера перевезення небезпечних вантажів. На сьогодні відсутні єдині, актуальні та економічно обґрунтовані механізми страхового відшкодування шкоди довкіллю, заподіяної внаслідок аварій під час перевезення небезпечних речовин. У практиці страхових компаній досі застосовуються підходи, сформовані на основі Постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 2002 року, яка втратила чинність, однак фактично залишається орієнтиром для розрахунку лімітів відповідальності [20]. У результаті страхові виплати визначаються на рівні близько 1700 грн. за одну тонну небезпечного вантажу, що об'єктивно не відповідає реальним витратам на ліквідацію наслідків забруднення та відновлення природних ресурсів [20].

За таких лімітів страхування фактично не покриває навіть мінімальних екологічних збитків у разі аварійних розливів або викидів небезпечних речовин. Утім, у наукових дослідженнях ця проблема, як правило, лише констатується без детального аналізу практичних наслідків застосування застарілих нормативних підходів та їх впливу на реальний рівень екологічної безпеки.

Таким чином, не вирішеними залишаються: формування сучасних механізмів фінансової відповідальності за екологічну шкоду, оновлення підходів до страхування перевезень небезпечних вантажів, а також нормативне закріплення ролі екологічного страхування як складової системи управління технологічними ризиками забруднення. Особливою прогалиною є відсутність страхових механізмів для покриття ризиків, пов'язаних із використанням водних об'єктів для зрошення, – зокрема ризику вторинного забруднення ґрунтів та сільськогосподарської продукції внаслідок використання води неналежної якості, що набуває особливої гостроти після руйнування Каховської ГЕС та пошуку альтернативних джерел водопостачання для зрошення на півдні України. Саме ці аспекти визначають напрям і зміст дослідження.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою роботи є аналіз чинної нормативно-правової бази у сфері екологічного страхування в Україні, порівняння з європейською практикою імплементації Директиви 2004/35/ЄС та обґрунтування моделі поетапного впровадження екологічного страхування в систему управління технологічними ризиками забруднення довкілля.

МЕТОДИ, ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження застосовано нормативно-правовий аналіз для оцінки стану правового регулювання екологічного страхування та виявлення прогалин у чинній нормативній базі; порівняльний аналіз – для зіставлення українських та європейських підходів до фінансових гарантій екологічної відповідальності; кількісне зіставлення страхових лімітів і тарифів – для оцінки розриву між чинними нормативами та європейською практикою. Системний підхід використано для дослідження взаємозв'язку між нормативними вимогами, технологічними параметрами екологічної безпеки, оцінкою ризиків та інструментами страхового забезпечення; ризик-орієнтований підхід – для обґрунтування диференціації вимог залежно від рівня екологічної безпеки. Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, розміщені в базі даних «Законодавство України» вебпорталу Верховної Ради України; нормативні документи ЄС (Директива 2004/35/ЄС) та міжнародні договори (Орхуська конвенція, Угода про асоціацію між Україною та ЄС); статистичні огляди страхового ринку; аналітичні звіти європейських інституцій (Ecologic Institute, MAPFRE); статистичні дані іспанського пулу екологічних ризиків (PERM); а також наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Об'єктом дослідження є процеси формування та функціонування системи екологічного страхування в Україні у контексті управління технологічними ризиками забруднення довкілля.

Предметом дослідження є нормативно-правові, організаційні та фінансові механізми інтеграції екологічного страхування у систему управління технологічними ризиками забруднення довкілля, зокрема водних і ґрунтових ресурсів.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ

Правовою основою сучасної системи екологічної відповідальності в Європейському Союзі є Директива 2004/35/ЄС щодо запобігання та усунення шкоди довкіллю [7]. Її ухвалення було зумовлене тим, що у випадку масштабних екологічних інцидентів – промислових аварій, тривалих викидів забруднюючих речовин, порушень технологічних режимів виробництва – підприємства-забруднювачі часто виявляються фінансово неспроможними забезпечити навіть часткове відшкодування завданої шкоди, що створює додаткове навантаження на державні бюджети та затягує процес екологічної реабілітації.

Директива спрямована на створення фінансово стійких механізмів компенсації екологічної шкоди та превентивного управління ризиками. Згідно зі статтею 14 Директиви, держави-члени мають заохочувати операторів до створення фінансових гарантій,

зокрема шляхом страхування, банківських гарантій або формування спеціалізованих фондів; водночас пункт 27 преамбули Директиви окремо наголошує на необхідності розвитку інструментів фінансового забезпечення та страхових ринків для ефективного покриття екологічних зобов'язань [7]. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризик неплатоспроможності відповідальних суб'єктів та гарантувати фінансування відновлювальних робіт.

Європейський досвід свідчить, що фінансові гарантії безпосередньо пов'язані з технологічними характеристиками діяльності підприємств. У країнах, де запроваджені обов'язкові або умовно обов'язкові системи фінансового забезпечення екологічної відповідальності, розмір страхового платежу (тарифу) диференціюється залежно від класу екологічної небезпеки, рівня модернізації обладнання, наявності систем екологічного моніторингу та аварійної готовності [21]. Відтак страхування виконує не лише компенсаційну, а й превентивну функцію: підприємства зацікавлені впроваджувати безпечніші технології та знижувати імовірність аварійних забруднень, оскільки це безпосередньо впливає на вартість страхового платежу.

Показовим прикладом практичної реалізації цих принципів є досвід Іспанії, яка транспонувала Директиву 2004/35/ЄС до національного законодавства через Закон 26/2007 від 23 жовтня «Про екологічну відповідальність» та Королівський декрет 2090/2008. Відповідно до цього Закону для окремих категорій діяльності – зокрема поводження з відходами, водоочищення, роботи з небезпечними речовинами та видобувна промисловість – фінансова гарантія є обов'язковою. При цьому в Іспанії з 1994 року функціонує спеціалізований Пул екологічних ризиків (Pool Español de Riesgos

Medioambientales, PERM), який об'єднує ресурси страхових компаній для покриття екологічних збитків. За даними дослідження «Environmental Insurance in Spain», за період 2010–2021 років PERM обробив понад 300 екологічних інцидентів, пов'язаних із розливами речовин, забрудненням ґрунтів та водоносних горизонтів, викидами токсичних газів, при цьому середня вартість відновлювальних робіт становила близько 30 000 євро, а в окремих випадках перевищувала 300 000 євро [22]. Разом з тим дослідження Ecologic Institute засвідчило, що обов'язкові фінансові гарантії за зобов'язаннями Директиви запровадили лише п'ять країн ЄС – Чехія, Ірландія, Португалія, Словаччина та Іспанія, тоді як у більшості держав-членів фінансове забезпечення залишається добровільним [23].

На відміну від європейської практики, в Україні екологічне страхування не сформовано як цілісний інститут. Чинне законодавство не містить визначення поняття «екологічне страхування» як окремого інституту екологічної безпеки, закон про екологічне страхування так і не був прийнятий; відповідно, фінансове забезпечення екологічної відповідальності представлене лише окремими видами страхування, пов'язаними з діяльністю підвищеної небезпеки (рис. 1). До них належать страхування відповідальності за аварії на небезпечних об'єктах, перевезення небезпечних вантажів (морських та наземних), окремі види відповідальності у сфері використання ядерної енергії та поводження з небезпечними відходами [8, 19].

Страхування ризиків забруднення ґрунтових і водних ресурсів має суттєву специфіку, яка відрізняє цей сегмент від інших видів екологічного страхування. По-перше, забруднення ґрунтів та підземних вод має латентний характер: наслідки можуть проявлятися через роки або десятиліття після інциденту

Таблиця 1. Порівняльна характеристика підходів до екологічного страхування в ЄС та Україні

Критерій порівняння	ЄС: країни з обов'язковими гарантіями (Іспанія, Чехія, Ірландія, Португалія, Словаччина)	ЄС: решта держав-членів (добровільна система)	Україна (чинна практика)
Нормативна база	Системне правове регулювання на рівні ЄС + національні закони	Системне правове регулювання на рівні ЄС, добровільне фінансове забезпечення	Відсутній закон про екологічне страхування
Принцип відповідальності	Повна реалізація принципу «забруднювач платить»	Принцип закріплено, реалізація варіюється	Часткова імплементація
Фінансові гарантії	Обов'язкові для ризикових видів діяльності	Рекомендовані, але не обов'язкові	Відсутні системні вимоги
Роль страхування	Обов'язковий інструмент фінансового забезпечення	Доступний, але попит обмежений	Обмежена, епізодична
Інтеграція з дозволами	Страхування пов'язане з дозвільними процедурами	Зв'язок слабкий або відсутній	Відсутній прямий зв'язок
Ризик-орієнтований підхід	Диференціація вимог залежно від рівня ризику	Частково застосовується	Не застосовується системно
Інституційна стійкість	Висока (страхові пули, гарантійні фонди)	Середня	Низька
Бюджетна залежність	Мінімальна	Помірна	Висока

Примітка: станом на 2020 р. обов'язкові фінансові гарантії за зобов'язаннями Директиви 2004/35/ЄС запровадили лише п'ять із 27 країн-членів ЄС [23], тому стовпці таблиці відображають диференціацію практик у межах Союзу.

(наприклад, просочування токсичних речовин через ґрунтові шари до водоносних горизонтів), що ускладнює встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діяльністю конкретного оператора та завданою шкодою. По-друге, вартість відновлення забруднених ґрунтів є значно вищою порівняно з ліквідацією забруднення атмосферного повітря чи поверхневих вод, оскільки потребує тривалих та високовартісних заходів рекультивациї. По-третє, оцінка масштабів забруднення ґрунтів і підземних вод потребує спеціалізованих методик, зокрема геохімічного моніторингу, гідрогеологічного моделювання та лабораторних досліджень, що висуває додаткові вимоги до процедур визначення страхових лімітів та актуарних розрахунків. Ці особливості зумовлюють необхідність розроблення спеціалізованих страхових продуктів та адаптованих актуарних методик для покриття ризиків забруднення ґрунтових і водних ресурсів.

Чинний Закон «Про страхування» передбачає обов'язок суб'єктів господарювання укласти договори страхування відповідальності за шкоду, що може бути заподіяна внаслідок екологічно небезпечних аварій. Водночас порядок та умови такого страхування здебільшого делегуються на рівень підзаконних актів – рішень Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади за погодженням з Національним банком України. При цьому закон не містить чітко визначених мінімальних страхових сум, лімітів відповідальності, тарифів, а також дієвих санкцій за ухилення від укладення або формальне виконання договорів страхування; усі ці умови мають прийматися додатково, а терміни їх запровадження розтягуються на роки або взагалі залишаються нереалізованими. У результаті на практиці страхові договори часто укладаються на мінімальні суми

з мінімальними платежами, що не забезпечує реального фінансового покриття екологічних ризиків і фактично нівелює превентивну та компенсаційну функції страхування [8].

За відсутності системного нормативного регулювання екологічного страхування державна політика у цій сфері зводиться переважно до окремих інструментів фінансового стимулювання, зокрема субсидування страхових платежів.

У наукових публікаціях механізми субсидування страхових платежів розглядаються як інструмент стимулювання розвитку страхування ризиків у сферах підвищеної екологічної та виробничої безпеки. Зокрема, наголошується, що компенсація частини страхових премій за рахунок бюджетних коштів дозволяє знизити фінансове навантаження на суб'єктів господарювання, підвищити доступність страхового захисту та розширити коло страхувальників, особливо серед малих і середніх виробників [24, 25].

Однак аналіз практики реалізації програм державної підтримки свідчить про істотні обмеження ефективності субсидування в умовах дефіциту бюджетних ресурсів. За аналогією з практикою агрострахування – яка є найбільш розвиненим на сьогодні прикладом бюджетного субсидування страхових платежів в Україні та може розглядатися як модель потенційного субсидування екологічного страхування – обсяг бюджетних асигнувань на 2026 рік становить близько 60 млн. грн., тоді як розмір страхових премій за окремими договорами страхування може сягати 1 млн. грн. [26]. За таких умов навіть за участі 150–250 аграрних підприємств програма субсидування охоплює лише незначну частину потенційного ринку та не здатна забезпечити системний вплив на рівень управління ризиками у масштабах держави.

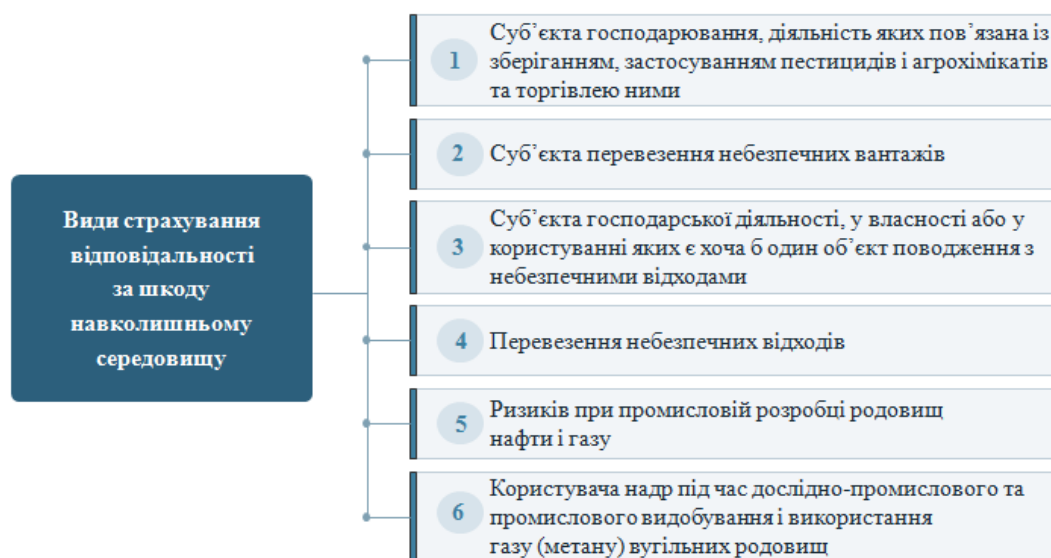

Рис. 1. Види страхування, у межах яких передбачено відшкодування шкоди навколишньому середовищу

Крім того, обсяги бюджетного фінансування програм субсидування безпосередньо залежать від загального економічного стану країни та структури бюджетних пріоритетів. В умовах воєнного стану та необхідності концентрації фінансових ресурсів на забезпеченні обороноздатності держави можливості стабільного фінансування програм страхового субсидування істотно обмежуються, що додатково підтверджує їх несистемний і вразливий характер як довгострокового інструменту управління ризиками. Отже, субсидування доцільно розглядати не як самодостатній механізм, а як допоміжний елемент комплексної моделі фінансового забезпечення екологічної відповідальності [17, 18].

З урахуванням європейського досвіду та особливостей української правової системи доцільним є поетапне впровадження екологічного страхування в Україні за чотириетапною моделлю (рис. 2).

На першому етапі («Нормативна база», орієнтовна тривалість – 1–2 роки) передбачається формування правових та методичних передумов функціонування системи екологічного страхування: проведення оцінки екологічних ризиків за основними видами промислової діяльності, гармонізація національного законодавства з вимогами Директиви 2004/35/ЄС, а також визначення переліку об'єктів підвищеної екологічної небезпеки та встановлення базових вимог до фінансового забезпечення їх екологічної відповідальності.

На другому етапі («Інтеграція у дозвоільну систему», орієнтовна тривалість – 2–3 роки) інтеграція страхових механізмів здійснюється через систему екологічних дозволів і процедур оцінки впливу на довкілля. Наявність фінансових гарантій або страхового покриття стає умовою отримання екологічного дозволу для діяльності з підвищеним рівнем ризику, при цьому вимоги диференціюються залежно від рівня екологічної небезпеки підприємства. На цьому етапі формується практика взаємодії між страховим ринком і суб'єктами екологічно небезпечної діяльності, а контроль за виконанням вимог покладається на відповідний регуляторний орган.

На третьому етапі («Обов'язкове страхування», після завершення пілотного періоду та за умови формування достатньої статистичної бази для актуарних розрахунків) запроваджується обов'язкове екологічне страхування для об'єктів підвищеної екологічної небезпеки. Критерієм переходу до цього етапу має бути наявність затвердженної методики оцінки технологічних екологічних ризиків та мінімально необхідної кількості страхових продуктів на ринку. На цьому етапі встановлюються мінімальні страхові суми та ліміти відповідальності, затверджуються тарифи та формуються стандартизовані страхові продукти. До пріоритетних категорій діяльності належать: підприємства з поводження з небезпечними відходами, об'єкти хімічної та нафтопереробної промисловості,

гірничодобувні підприємства, а також оператори водоочисних споруд та полігонів твердих побутових відходів – тобто види діяльності, аналогічні до визначених у Додатку III Директиви 2004/35/ЄС [6, 7].

На четвертому етапі («Масштабування та саморегулювання») система набуває повної інституційної зрілості: ухвалюється спеціальний Закон України «Про екологічне страхування», створюються спеціалізовані страхові пули та механізми перестраховування, а також запроваджується відповідальність за неукладання договорів обов'язкового екологічного страхування.

Принципово важливою умовою ефективності моделі є економічно обґрунтоване визначення страхових лімітів на основі техніко-екологічної оцінки ризиків, а не формальне встановлення фіксованих мінімальних сум. Для ілюстрації розриву між чинними та необхідними лімітами наведемо гіпотетичний приклад. Нехай середнє підприємство хімічної промисловості зберігає та використовує у виробничому процесі близько 500 тонн небезпечних речовин. За чинним орієнтовним підходом (1 700 грн/тону, на основі втратившої чинність Постанови КМУ від 01.06.2002) страховий ліміт відповідальності становитиме лише 850 000 грн. (приблизно 20 000 євро). Водночас, за даними іспанського PERM, середня вартість ліквідації одного екологічного інциденту, пов'язаного із забрудненням ґрунтів або водних об'єктів, становить близько 30 000 євро, а у випадках значного забруднення підземних вод – може перевищувати 300 000 євро [22]. Отже, за європейськими мірками, мінімальний ліміт відповідальності для такого підприємства має становити щонайменше 300 000–500 000 євро (12,6–21 млн. грн. за поточним курсом), що в 15–25 разів перевищує чинний орієнтовний рівень. За середньою ставкою страхової премії 1,5–2,5% від ліміту відповідальності (типовий діапазон для екологічного страхування в ЄС) річний страховий платіж для такого підприємства становитиме орієнтовно 190 000–525 000 грн., що є економічно посиленням для середнього промислового підприємства і водночас забезпечує реальне фінансове покриття потенційної екологічної шкоди.

Інституційна стійкість системи екологічного страхування потребує створення спеціалізованого екологічного страхового (гарантійного) пулу, який забезпечував би страхові виплати у випадках неплатоспроможності страховиків або реалізації катастрофічних ризиків. Аналогічні механізми успішно функціонують як у вітчизняній практиці – на прикладі МТСБУ (Моторного (транспортного) страхового бюро України) та ядерного страхового пулу, – так і в європейській, зокрема іспанський PERM, що підтверджує їх ефективність з позицій захисту потерпілих і стабільності ринку. Формування такого пулу дозволить підвищити довіру до системи екологічного страхування

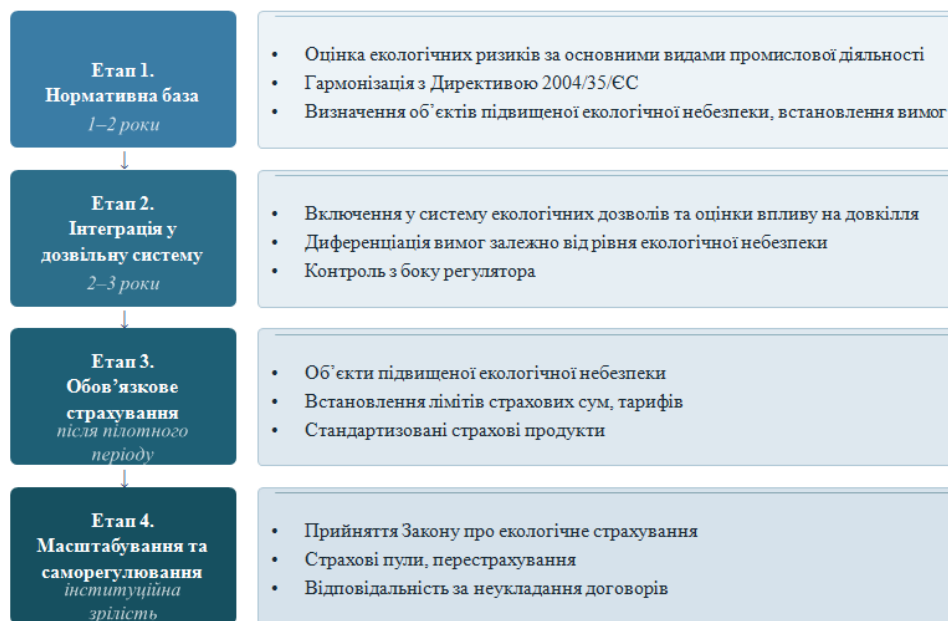

Рис. 2. Модель поетапного впровадження системи екологічного страхування в Україні

та забезпечити безперервність фінансування відновлювальних заходів.

Водночас створення екологічного страхового пулу пов'язане з низкою об'єктивних ризиків та обмежень. По-перше, екологічні ризики характеризуються значною невизначеністю та тривалим «хвостом» збитків: наслідки забруднення ґрунтів або підземних вод можуть проявлятися через роки або навіть десятиліття після інциденту, що суттєво ускладнює актуарні розрахунки та визначення адекватних страхових тарифів. По-друге, існує ризик антиселекції (*adverse selection*), коли страхові продукти переважно купуватимуть підприємства з найвищим рівнем ризику, що може призвести до дисбалансу страхового портфеля. По-третє, в умовах обмеженого українського страхового ринку пул може зіткнутися з проблемою концентрації ризику та недостатністю перестраховального захисту. Ці обмеження потребують ретельного опрацювання на етапі проєктування пулу та формування відповідних механізмів мінімізації зазначених ризиків – зокрема, обов'язковості участі для певних категорій страхувальників, диференціації тарифів та залучення міжнародних перестраховиків.

ОБГОВОРЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Порівняння українського та європейського досвіду виявило системну суперечність: попри ухвалення нового Закону України «Про страхування» як частини інтеграції до європейської системи, механізм страхового забезпечення екологічної відповідальності фактично продовжує діяти за застарілими підходами через відсутність необхідних підзаконних актів. Зокрема, у сфері перевезення небезпечних вантажів страхове покриття становить лише 1700 грн. за тону

[20], тоді як реальні витрати на ліквідацію наслідків забруднення та відновлення природних ресурсів є на порядки вищими.

Масштаб розриву наочно ілюструє порівняння з іспанською практикою. В Іспанії, де функціонує PERM, середня вартість ліквідації одного екологічного інциденту становить близько 30 000 євро, а в окремих випадках перевищує 300 000 євро [22]. За українськими ж нормами, страховий ліміт для перевезення 100 тонн небезпечного вантажу становитиме лише 170 000 грн. (приблизно 4 000 євро) – розрив у 7–75 разів, який унеможливило реальне відшкодування шкоди забрудненим ґрунтам та водним об'єктам.

Аналіз програми субсидування агрострахування – найбільш розвиненої на сьогодні моделі бюджетної підтримки страхування в Україні – підтвердив, що за умов воєнного та післявоєнного періоду, нестабільності бюджетних ресурсів і високих соціально-економічних витрат дотаційні механізми не можуть розглядатися як довгострокова основа системи управління екологічними ризиками та здатні виконувати лише допоміжну функцію.

Ефективне функціонування системи екологічного страхування потребує встановлення єдиних мінімальних страхових сум, достатніх для покриття витрат на відшкодування екологічної шкоди, а також запровадження відповідальності за недотримання умов договорів страхування та за ухилення від їх укладання. Для ризиків забруднення ґрунтових і водних ресурсів такі ліміти мають враховувати специфіку латентного прояву забруднення та високу вартість рекультивацийних робіт: за даними іспанського досвіду, саме забруднення ґрунтів та водоносних горизонтів становило

найбільшу частку серед інцидентів, оброблених PERM, а період врегулювання таких справ може тривати кілька років через необхідність моніторингу ефективності відновлювальних заходів [22]. Поєднання чітко визначених страхових лімітів із фінансовими санкціями за порушення страхових зобов'язань створить реальні стимули для дотримання вимог страхового захисту та підвищить фінансову дисципліну у сфері управління екологічними ризиками.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз підтвердив, що екологічне страхування, побудоване на принципі «забруднювач платить» та інтегроване у систему дозвільного регулювання, здатне виконувати як компенсаційну, так і превентивну функцію – стимулюючи технологічну модернізацію через диференціацію страхових тарифів залежно від рівня екологічної небезпеки підприємства.

Порівняння європейської та української практики виявило системну асиметрію: в ЄС навіть за переважання добровільних моделей фінансового забезпечення (22 із 27 держав-членів) екологічне страхування функціонує як цілісний інститут, тоді як в Україні воно залишається фрагментарним, не має спеціального законодавчого регулювання та не забезпечує економічно обґрунтованого покриття витрат на відновлення довкілля. Кількісний аналіз засвідчив, що чинні орієнтовні страхові ліміти (близько 20 000 євро для середнього хімічного підприємства) є в 15–25 разів нижчими за необхідний рівень, визначений на основі європейської практики.

Встановлено, що страхування ризиків забруднення ґрунтових і водних ресурсів потребує спеціалізованих страхових продуктів та адаптованих актуарних методик, що зумовлено латентним проявом

забруднення, високою вартістю рекультивації та складністю встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Окремим недослідженим аспектом залишається проблема вторинного забруднення ґрунтів через використання води неналежної якості для зрошення.

Аналіз бюджетного субсидування агрострахування підтвердив, що в умовах воєнного стану та дефіциту бюджетних ресурсів субсидування здатне виконувати лише допоміжну функцію і не може бути основою довгострокової системи управління екологічними ризиками.

Обґрунтовано доцільність поетапного впровадження екологічного страхування за чотириетапною моделлю – від формування нормативної бази та гармонізації з Директивою 2004/35/ЄС до ухвалення спеціального закону, створення страхових пулів та механізмів перестрахування. Визначено перспективність спеціалізованого екологічного страхового (гарантійного) пулу для забезпечення фінансової стійкості системи, з урахуванням об'єктивних обмежень його функціонування – латентності екологічних збитків, ризику антиселекції та проблеми концентрації ризику на обмеженому ринку.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методик кількісної оцінки технологічних екологічних ризиків, визначенням економічно обґрунтованих страхових лімітів та інтеграцією страхових механізмів у цифрові системи екологічного моніторингу. Окремого вивчення потребують моделювання функціонування екологічного страхового пулу в умовах українського ринку та дослідження страхових механізмів покриття ризиків вторинного забруднення ґрунтів унаслідок використання забрудненої води для зрошення.

REFERENCES

- [1] Derzhavna ekolohichna inspektsiia Ukrainy. (2025). Rosiiska ahresiiia vzhe sprychynyla ekolohichni ruinuвання v Ukraini bilshе 6 trln hryven [Russian aggression has already caused environmental destruction in Ukraine exceeding 6 trillion hryvnias]. Retrieved from: <https://me.gov.ua/News/Detail/6fab61dd-28e9-4b18-8b22-ef06f10498a2> [in Ukrainian].
- [2] Shumilova, O., Sukhodolov, A., Osadcha, N., Oreshchenko, A., Constantinescu, G., Afanasyev, S., Koken, M., Osadchyi, V., Rhoads, B., Tockner, K., Monaghan, M. T., Schröder, B., Nabyvanets, J., Wolter, C., Lietytska, O., van de Koppel, J., Magas, N., Jähnig, S. C., Lakisova, V., Trokhymenko, G., ... Grossart, H. P. (2025). Environmental effects of the Kakhovka Dam destruction by warfare in Ukraine. *Science (New York, N.Y.)*, 387(6739), 1181–1186. DOI: 10.1126/science.adn8655
- [3] Beidyk, O. & Sptysia, R. (2025). Structural-logical and cartographic modeling and analysis of the transformation of natural and social complexes of the Lower Dnieper region. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 34. 22-31. DOI: 10.15421/112503.
- [4] Kozmuliak, K. A. (2022). Pravove rehuliuвання okhorony dovkillia pid chas zbroinykh konfliktiv na prykladi Ukrainy [Legal regulation of environmental protection during armed conflicts on the example of Ukraine]. *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya: Pravo*, 1, 174–180. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.73.28 [in Ukrainian].
- [5] Mykhalevych, A. P., & Salavor, O. M. (2022). Ekolohichna sertyfikatsiia v Ukraini ta YeS: problemy ta perspektyvy rozvytku [Environmental certification in Ukraine and the EU: problems and development prospects]. *Yevropeyski vymiry staloho rozvytku: zbirnyk naukovykh statei za materialamy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 20–21 zhovtnia 2022 r.). Kyiv: NUKhT, 97–108 [in Ukrainian].
- [6] Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy – z inshoi [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. (2014). Dodatok XXX do Hlavy 6 Rozdilu V. Ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 16.09.2014 No. 1678-VII. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

- [7] Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. (2004). *Official Journal of the European Union*, L 143, 56–75.
- [8] Pro strakhuvannia. Zakon Ukrainy № 1909-IX (2021) (Ukraine) [On Insurance. Law of Ukraine № 1909-IX (2021) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> [in Ukrainian].
- [9] Pro okhoronu navkolishnoho pryrodnoho seredovyshcha. Zakon Ukrainy № 1264-XII (1991) (Ukraine) [On Environmental Protection. Law of Ukraine № 1264-XII (1991) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12> [in Ukrainian].
- [10] Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). (1998). United Nations Economic Commission for Europe.
- [11] Pro osoblyvosti strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoi pidtrymkoiu. Zakon Ukrainy № 4391-VI (2012) (Ukraine) [On Peculiarities of Agricultural Products Insurance with State Support. Law of Ukraine № 4391-VI (2012) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4391-17> [in Ukrainian].
- [12] Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia derzhavnoi pidtrymky strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1342 (2021) (Ukraine) [On Approval of the Procedure for Providing State Support for Agricultural Products Insurance. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1342 (2021) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1342-2021-%D0%BF> [in Ukrainian].
- [13] Romashko, O. M., & Krykhivska, N. O. (2022). Teoretychni aspekty ekolohichnoho strakhuvannia [Theoretical aspects of environmental insurance]. *Ekonomika ta upravlinnia inshymy vydamy diialnosti*, 1(25), 183–190. DOI: 10.31471/2409-0948-2022-1(25)-183-190 [in Ukrainian].
- [14] Dubovych, I. A., & Vasylyshyn, Kh. R. (2010). Suchasnyi stan rynku posluh ekolohichnoho strakhuvannia v Ukraini [Current state of the environmental insurance services market in Ukraine]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*. 3(2), 200–203 [in Ukrainian].
- [15] Bazylevych, V. D. (2008). Strakhuvannia: pidruchnyk [Insurance: textbook]. Kyiv: Znannia. 1019 s.
- [16] Bublyk, M. I. (2010). Tekhnohenne strakhuvannia: innovatsiinyi napriam ekolohizatsii ekonomiky v umovakh hlobalizatsii [Technogenic insurance: an innovative direction of economy ecologization under globalization]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnogo instytutu novitnikh tekhnolohii ta upravlinnia im. V. Chornovola*, 30–35 [in Ukrainian].
- [17] Samoshkina, I. D., & Zhdek, V. M. (2023). Rozvytok ekolohichnoho strakhuvannia v umovakh nestabilnoi ekonomiky [Development of environmental insurance under unstable economy conditions]. *Molodyi vchenyi*. 3(115). 115–119. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-3-115-22 [in Ukrainian].
- [18] Halushkina, T. P., Afanasieva, O. O., & Skyba, D. V. (2021). Formuvannia rynku ekolohichnoho strakhuvannia v Ukraini zadlia zabezpechennia natsionalnoi ekolohichnoi bezpeky [Formation of the environmental insurance market in Ukraine for ensuring national environmental safety]. *Ekolohichni nauky*. 5(38), 42–52. DOI: 10.32846/2306-9716/2021.eco.5-38.9 [in Ukrainian].
- [19] Proiekt Zakonu Ukrainy «Pro ekolohichne strakhuvannia». Proiekt zakonu № 6018 (2021) (Ukraine) [Draft Law of Ukraine "On Environmental Insurance". Draft Law № 6018 (2021) (Ukraine)]. Retrieved from: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72713 [in Ukrainian].
- [20] Pro zatverdzhennia Pravyl oboviazkovoho strakhuvannia vantazhiv pid chas yikh perevezennia. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 733 (2002) (Ukraine) [On Approval of the Rules of Compulsory Cargo Insurance during Transportation. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 733 (2002) (Ukraine)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2002-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- [21] OECD. (2003). *Environmental Risks and Insurance: A Comparative Analysis of the Role of Insurance in the Management of Environment-Related Risks*. Policy Issues in Insurance. № 6. OECD Publishing, Paris. DOI: 10.1787/9789264105522-en
- [22] MAPFRE. (2025). The Spanish Environmental Risks Pool: environmental insurance accessible to all. Retrieved from: <https://www.mapfre.com/en/insights/insurance/environmental-risks-insurance/>
- [23] Fogleman, V. (2020). Improving Financial Security in the Context of the Environmental Liability Directive. Ecologic Institute. Retrieved from: <https://www.ecologic.eu/17484>
- [24] Skryl, V. V., & Loza, V. S. (2025). Perspektyvy rozvytku ta mekhanizmy aktyvizatsii strakhuvannia dlia zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu ta pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Prospects for development and mechanisms of insurance activation for ensuring economic security under martial law and post-war recovery of Ukraine]. *Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpriemstvo. Materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. 60–63 [in Ukrainian].
- [25] Mahas, N. I., & Yutish, O. V. (2025). Yevropeyskyi dosvid ta ukraïnski vyklyky vprovadzhennia ekolohichnoho strakhuvannia [European experience and Ukrainian challenges of environmental insurance implementation]. *Problemy ekolohii ta enerhozberezhennia. Materialy XVI Mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi konferentsii*. Mykolaiv: NUK im. admirala Makarova, 382–386 [in Ukrainian].
- [26] Ministerstvo ekonomiky, dovyklyk ta silskoho hospodarstva Ukrainy. (2026). Uriad zapuskaie derzhavnu pidtrymku strakhuvannia ahroproduktii [Government launches state support for agricultural product insurance]. Retrieved from: <https://me.gov.ua/News/Detail/0d6f3380-6fa3-4aaf-8f69-d4e549e72e61> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Державна екологічна інспекція України. (2025). Російська агресія вже спричинила екологічні руйнування в Україні більше 6 трлн гривень. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/6fab61dd-28e9-4b18-8b22-ef06f10498a2>
- [2] Shumilova, O., Sukhodolov, A., Osadcha, N., Oreshchenko, A., Constantinescu, G., Afanasyev, S., Koken, M., Osadchyi, V., Rhoads, B., Tockner, K., Monaghan, M. T., Schröder, B., Nabyvanets, J., Wolter, C., Lietytska, O., van de Koppel, J., Magas, N.,

- Jähnig, S. C., Lakisova, V., Trokhymenko, G., ... & Grossart, H. P. (2025). Environmental effects of the Kakhovka Dam destruction by warfare in Ukraine. *Science (New York, N.Y.)*, 387(6739), 1181–1186. DOI: 10.1126/science.adn8655
- [3] Beidyk, O. & Spysia, R. (2025). Structural-logical and cartographic modeling and analysis of the transformation of natural and social complexes of the Lower Dnieper region. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 34. 22–31. DOI: 10.15421/112503.
- [4] Козмуляк, К.А. Правове регулювання охорони довкілля під час збройних конфліктів на прикладі України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. 1. 174–180. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.73.28.
- [5] Михалевич, А. П., & Салавор, О. М. (2022). Екологічна сертифікація в Україні та ЄС: проблеми та перспективи розвитку. *Європейські виміри сталого розвитку: збірник наукових статей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 20–21 жовтня 2022 р.). Київ. НУХТ, 97–108.
- [6] Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої. (2014). Додаток XXX до Глави 6 Розділу V. Ратифіковано Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- [7] Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage. (2004). *Official Journal of the European Union*, L 143, 56–75.
- [8] Про страхування. Закон України № 1909-IX (2021) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
- [9] Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України № 1264-XII (1991) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12>
- [10] Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). (1998). United Nations Economic Commission for Europe.
- [11] Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Закон України № 4391-VI (2012) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4391-17>
- [12] Про затвердження Порядку надання державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції. Постанова Кабінету Міністрів України № 1342 (2021) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1342-2021-%D0%BF>
- [13] Ромашко, О. М., & Крихівська, Н. О. (2022). Теоретичні аспекти екологічного страхування. *Економіка та управління іншими видами діяльності*, 1(25), 183–190. DOI: 10.31471/2409-0948-2022-1(25)-183-190
- [14] Дубовіч, І. А., & Василюшин, Х. Р. (2010). Сучасний стан ринку послуг екологічного страхування в Україні. *Механізм регулювання економіки*, 3(2), 200–203.
- [15] Базилевич, В. Д. (2008). *Страхування*: підручник. Київ: Знання. 1019 с.
- [16] Бублик, М. І. (2010). Техногенне страхування: інноваційний напрям екологізації економіки в умовах глобалізації. *Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола*, 30–35.
- [17] Самошкіна, І. Д., & Ждек, В. М. (2023). Розвиток екологічного страхування в умовах нестабільної економіки. *Молодий вчений*, 3(115), 115–119. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-3-115-22
- [18] Галушкіна, Т. П., Афанасьєва, О. О., & Скиба, Д. В. (2021). Формування ринку екологічного страхування в Україні задля забезпечення національної екологічної безпеки. *Екологічні науки*, 5(38), 42–52. DOI: 10.32846/2306-9716/2021.eco.5-38.9
- [19] Проект Закону України «Про екологічне страхування». Проект закону № 6018 (2021) (Україна). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72713
- [20] Про затвердження Правил обов'язкового страхування вантажів під час їх перевезення. Постанова Кабінету Міністрів України № 733 (2002) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2002-%D0%BF#Text>
- [21] OECD. (2003). *Environmental Risks and Insurance: A Comparative Analysis of the Role of Insurance in the Management of Environment-Related Risks*. Policy Issues in Insurance. № 6. OECD Publishing. Paris. DOI: 10.1787/9789264105522-en
- [22] MAPFRE. (2025). The Spanish Environmental Risks Pool: environmental insurance accessible to all. URL: <https://www.mapfre.com/en/insights/insurance/environmental-risks-insurance/>
- [23] Fogleman, V. (2020). Improving Financial Security in the Context of the Environmental Liability Directive. Ecologic Institute. URL: <https://www.ecologic.eu/17484>
- [24] Скриль, В. В., & Лоза, В. С. (2025). Перспективи розвитку та механізми активізації страхування для забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції*. 60–63.
- [25] Магась, Н. І., & Ютіш, О. В. (2025). Європейський досвід та українські виклики впровадження екологічного страхування. *Проблеми екології та енергозбереження. Матеріали XVI Міжнародної науково-технічної конференції*. Миколаїв: НУК ім. адмірала Макарова. 382–386.
- [26] Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. (2026). Уряд запускає державну підтримку страхування агропродукції. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/0d6f3380-6fa3-4aaf-8f69-d4e549e72e61>

© Магась Н. І., Ютіш О. В.

Дата першого надходження статті до видання: 14.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)